

Dr hab. inż. **Roman Kotapski**, prof. UEW
Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wydział Zarządzania
Katedra Rachunku Kosztów, Zarządzania Podatkami i Controllingu

Wrocław, 23 marca 2023 r.

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgra Roberta Romana Stolarskiego
pt. „Oddziaływanie zmian w poziomie i strukturze kosztów operacyjnych na
efektywność kosztową przedsiębiorstw przemysłu spożywczego”**

Wprowadzenie

Recenzja niniejsza została opracowana na zlecenie skierowane pismem z dnia 1.02.2023 roku przez Pana dra hab. Mariusza Maciejciaka prof. SGGW, Przewodniczącego Rady Dyscypliny Ekonomia i Finanse. Promotorem rozprawy doktorskiej jest Pan dr hab. Mirosław Wasilewski, prof. SGGW.

Układ i redakcja recenzowanej rozprawy doktorskiej

Struktura pracy jest prawidłowa. Praca składa się ze wstępu (zagadnienia wstępne), czterech rozdziałów, zakończenia (podsumowania i wniosków), spisu literatury, spisu tabel, spisu rysunków oraz załącznika.

Bibliografia liczy 185 pozycji krajowych i zagranicznych, w tym akty prawne. Spis tabel liczy 65 pozycji, a spis rysunków liczy 8 pozycji. Akty prawne czy też źródła internetowe powinny być wyodrębnione w odrębnych spisach, co ułatwiłoby analizę źródeł wykorzystanych w pracy.

Zagadnienia wstępne dotyczą uzasadnienia wyboru tematu, celów pracy i przyjętych hipotez badawczych oraz metodę badań.

Jednakże podrozdział 1.3 *Metody badań* nie powinien znajdować się we wstępie, ale powinien znajdować się w dalszej części pracy i być częścią rozdziału badawczego – rozdziału 4. Tym bardziej uzasadnia to schemat badań (rys. 1). Również przedstawienie rozumienia efektywności czy też produktywności powinno być częścią teoretyczną pracy i dyskusji przyjętych poglądów oraz wniosków z przeprowadzonych badań, w tym literaturowych. Podrozdział 1.3.3 nie powinien mieć tytułu *Metody przetwarzania informacji*, gdyż w istocie

Doktorant w nim przedstawia i uzasadnia przyjętą przez siebie procedurę badawczą, a przetwarzanie informacji kojarzy się bardziej z częścią mechaniczną niż twórczą. Tym samym Doktorant nieświadomie zmniejsza swój wkład w badania gdyż samo stworzenie procedury badania, wyboru narzędzi badawczych itp. jest już indywidualnym osiągnięciem badacza.

Pod względem redakcyjnym praca jest raczej poprawna. Doktorant nie stosuje wyróżników poszczególnych rozdziałów np. Rozdział II, co powoduje, że czytający odnosi wrażenie czytania poszczególnych podrozdziałów. Podstawowe pojęcie czy definicje mogłyby być pogrubione w tekście, co by zdynamizowało pracę i nadałoby jej większej przejrzystości. Brak konsekwencji sposobu oznaczenia źródeł wykorzystanych w pracy. Doktorant nie był konsekwentny w układzie pracy. Niektóre rozdziały rozpoczynały się wstępem np. rozdział 5, a inne było jego pozbawione. To samo dotyczy podrozdziałów np. 4.2.

Ocena problemu badawczego i celów rozprawy doktorskiej

Podjęty **temat badawczy rozprawy** to: *zależność efektywności kosztowej od zmian udziału poszczególnych rodzajów kosztów w strukturze kosztów operacyjnych oraz ich poziomu, gdyż zależność ta może mieć wpływ na racjonalne wykorzystanie całości dostępnych zasobów, jak też ich poszczególnych rodzajów, np. materiałów lub pracy.* Może także wskazać skuteczne i efektywne ekonomicznie metody konkurowania przedsiębiorstw, poprzez zmiany proporcji zużytych zasobów w sytuacji gdy obniżenie kosztów operacyjnych ogółem będzie niemożliwe, a możliwa będzie ich substytucja.

Zależność efektywności kosztowej przedsiębiorstwa jest istotnym i ważnym tematem badań naukowych i praktyki gospodarczej ze względu na zmiany otoczenia przedsiębiorstwa oraz zmian organizacyjnych czy rozwoju technologii, nie tylko produkcyjnych. Stąd zakres tych badań musi być kontynuowany ze względu na zmiany w działalności przedsiębiorstw. Zatem **problem badawczy podjęty przez Doktoranta jest jak najbardziej uzasadniony.**

Celem głównym pracy jest określenie zależności efektywności kosztowej majątku i kapitałów własnych od zmian w poziomie i strukturze kosztów operacyjnych w przedsiębiorstwach przemysłu spożywczego. Przyjęty cel główny rozprawy jest słuszny w założeniu. Przy tym Doktorant przyjął 8 celów szczegółowych. Zdaniem Recenzenta można byłoby ograniczyć te cele i je pogrupować i tym samym bardziej nawiązać do struktury pracy jak i przyjętych hipotez badawczych. W istocie cel 1 i 2 są takie same.

Doktorant przyjął cztery hipotezy badawcze:

1. Poziom oraz struktura kosztów operacyjnych przedsiębiorstw kształtują się odmiennie w zależności od wartości przychodów ogółem, typu prowadzonej produkcji oraz rentowności operacyjnej aktywów i kapitałów własnych.
2. Poziom efektywności kosztowej przedsiębiorstw kształtowany jest poprzez dynamikę zmian w strukturze kosztów operacyjnych.
3. Ukształtowane w poprzednich okresach zmiany w poziomie i strukturze kosztów operacyjnych określają przyszłościowe trendy w kształtowaniu się efektywności kosztowej przedsiębiorstw.
4. Poziom efektywności kosztowej związany jest z rodzajem polityki kosztowej stosowanej przez zarządzających przedsiębiorstwami.

Ocena merytoryczna rozprawy doktorskiej

W podrozdziale 1.3 Doktorant przedstawił metody badań, uzasadnienie wyboru obiektów do badań, źródła danych empirycznych, metody przetwarzania informacji oraz wykorzystania mierników oceny efektywności kosztowej. Ten podrozdział powinien być częścią rozdziału 4. W istocie przedstawia on przyjętą przez Doktoranta autorską procedurę badawczą wraz z uzasadnieniem.

Schemat badań, w tym jego zakres, narzędzia, sposób przeprowadzenia badania przedstawia rys. 1. Na tej podstawie można przyjąć, że Doktorant odpowiednio przygotował proces przeprowadzenia badania, który ma doprowadzić do weryfikacji przyjętych celów i hipotez w pracy.

W przyjętej metodzie badań Doktorant przyjął wybrane wskaźniki do przeprowadzenia badań (s. 12-15). W dalszej części Doktorant uzasadnił dobór przedsiębiorstw do badań w oparciu o Polską Klasyfikację Działalności (PKD) według głównych surowców i produktów, które podzielił na cztery grupy jednolitych technologicznie i surowcowo. Były to przedsiębiorstwa przetwórstwa mięsa czerwonego (PKD 10.11), przetwórstwa mięsa białego (PKD 10.12), przetwórstwa mięsno-warzywnego (PKD 10.13) oraz przetwórstwa mleka (PKD 10.51). Spółdzielnie mleczarskie przyjęte do badań dysponowały porównywalnym poziomem technologicznym z pozostałymi przedsiębiorstwami sektora przemysłu spożywczego. Spośród obiektów należących do klas PKD 10.11, 10.12, 10.13 oraz 10.51 wyselekcjonowano obiekty prezentujące wyniki finansowe w wariantcie porównawczym rachunku zysków i strat (s. 15). Ankiety wysłano do 175 przedsiębiorstw, a odpowiedzi uzyskano tylko od 24 przedsiębiorstw (zwrot 13%). Sam dobór próbki badawczej i kryteriów można przyjąć za poprawny.

Wątpliwość Recenzenta budzi stwierdzenie: *Spółdzielnie mleczarskie przyjęte do badań dysponowały porównywalnym poziomem technologicznym z pozostałymi przedsiębiorstwami*

sektora przemysłu spożywczego (s. 15). Stąd pytanie do Doktoranta: **Na jakiej podstawie Doktorant stwierdza, że te przedsiębiorstwa, w tym spółdzielnie mleczarskie, dysponowały porównywalnym poziomem technologicznym?** Sam poziom ponoszonych kosztów produkcyjnych wcale nie musi o tym świadczyć. Natomiast w pracy brak jest opisu organizacji produkcji czy też pytań w ankiecie dotyczących parku maszynowego. Nie licząc wypisania miar w ankiecie (pytanie 17 ankiety). Doktorant w pracy pisze, że „Porównanie efektywności kosztowych różnych przedsiębiorstw możliwe jest przy założeniu podobnej technologii i skali działalności” (s. 74).

W dalszej części (podrozdziały 1.3.3 i 1.3.4) Doktorant przedstawia swoje założenia do przeprowadzenia badania empirycznego. Uzasadniał dobór narzędzi badawczych, metod, w tym statystycznych i ekonometrycznych, techniki przeprowadzania badań, wykorzystania mierników oceny efektywności kosztowej. Te założenia wypracował i dokonał wyboru na podstawie przeglądu literatury dotyczącej efektywności ekonomicznej w wyrażeniu finansowym oraz zasad określania i pomiaru efektywności kosztowej według różnych kryteriów. Przeanalizowano zagadnienia efektywności ekonomicznej i składającej się na nią efektywności technicznej oraz alokacyjnej. W konsekwencji Doktorant wybrał kryteria oceny badanych przedsiębiorstw i ich uzasadnienie, w tym kryteria grupowania przedsiębiorstw do badań jak i przyjęte wskaźniki oceny przedsiębiorstwa. Istotnym elementem tworzenia procedury badawczej było przeprowadzenie badań pilotażowych, które w swoim założeniu miało udoskonalić opracowaną i przyjętą procedurę badawczą. Tym samym **Doktorant przedstawił swoją uzasadnioną procedurę badawczą, którą Recenzent przyjmuje i akceptuje.**

Niemniej uważam, że niekiedy Doktorant miesza sam wybór narzędzia z jego oceną wykorzystania do badań empirycznych np. oznaczenia współczynnika korelacji s. 36. Takie przedstawienie prowadzi to bałaganu w treści tego podrozdziału. Tego typu rozważania powinny być ujęte w części teoretycznej pracy dotyczącej wyboru narzędzi i ich stosowania. W samej procedurze powinien być wybór narzędzia i jego krótkie uzasadnienie, w tym w jakim celu ma być wykorzystane i jakich wyników badacz się spodziewa uzyskać.

Badania ankietowe, dotyczące opinii osób zarządzających (s. 39), przeprowadzono na przełomie lat 2018-2019. W pracy nie wskazano, czy te badania uzupełniono np. przez badania wycinkowe w późniejszych latach poprzez wywiady z kadrą zarządzającą. Przez kolejne cztery lata mogły zmienić się warunki działalności przedsiębiorstw. Stąd wpływa to na przyjętą politykę kosztową w przedsiębiorstwach przez zarządzających przedsiębiorstwami. **Proszę zatem o wyjaśnienie tego wątku podczas obrony.**

Rozdział 2 *Zarządzanie kosztami w teorii i praktyce przedsiębiorstw* miał za zadanie określić zakres pojęciowy kosztów, zawartość informacyjną rachunku zysków i strat, wykorzystania kosztów w podejmowaniu decyzji i ich związek z wynikami finansowymi, klasyfikacje kosztów według różnych kryteriów oraz podejścia do zarządzania kosztami przedsiębiorstwa. Odrębną częścią niniejszego rozdziału, ze względu na badania przeprowadzone w pracy, jest podrozdział dotyczący stanu dotychczasowych badań zależności poziomu i struktur kosztów operacyjnych z efektywnością kosztową przedsiębiorstw.

W pierwszej części rozdziału Doktorant przedstawił wybrane definicje zarządzania kosztami na podstawie literatury. Skupił się tylko na części kosztowej tych definicji, a nie wziął pod uwagę czynników organizacyjnych czy technologicznych, a one mają istotny wpływ na poziom ponoszonych kosztów przez przedsiębiorstwo. Zwłaszcza jeśli chodzi o przedsiębiorstwa produkcyjne. Od poziomu technologicznego maszyn, linii technologicznych czy też umiejętności zarządzania potencjałem produkcyjnym przez menedżerów w istocie będzie zależać również poziom kosztów działalności przedsiębiorstwa, a w konsekwencji ich struktura.

W dalszej części rozdziału Doktorant skupił się na definicji pojęcia koszty oraz na kryteriach ich klasyfikacji i je omówił w wystarczający sposób na potrzeby niniejszej pracy.

Z punktu widzenia podjętych badań przez Doktoranta istotnym jest omówienie zakresu informacyjnego rachunku zysków i strat w wariacie porównawczym i kalkulacyjnym oraz wykorzystanie tych danych do badań w zakresie efektywności kosztowej przedsiębiorstwa. Jednakże rachunek zysków i strat jest narzędziem mało przydatnym w zarządzaniu operacyjnym przedsiębiorstwa. Również ważnym aspektem zarządzania przedsiębiorstwa jest sposób wykorzystania informacji o kosztach przez kadrę menedżerską. Wpływa to na budowę systemu informacyjnego zarządzania przedsiębiorstwem. Rachunek zysków i strat jest elementem tego systemu informacyjnego.

Istotnym elementem tego rozdziału jest odniesienie się do klasyfikacji i definiowania struktur kosztowych w przedsiębiorstwie. Doktorant omówił: wybrane układy klasyfikacji kosztów (podrozdział 2.4.1), Relacje struktury kosztów rodzajowych z produktywnością w przedsiębiorstwie oraz wskazał mierniki i wskaźniki kosztowe związane ze strukturami kosztów (podrozdziały 2.4.2 i 2.4.3). W dalszej części tego rozdziału skupił się na istocie zarządzania kosztami (podrozdziały 2.5 i 2.6).

Rozdział ten stanowi punkt wyjścia do opracowania modelu efektywności kosztowej i jak najbardziej jest uzasadniony. Doktorant w zasadzie ujął niezbędne pojęcia w zakresie rachunku kosztów oraz przedstawił ich problematykę niezbędną do dalszych rozważań w pracy.

Niemniej rozdział ten mógłby jednak być bardziej uporządkowany i ustrukturyzowany. W takim układzie stwarza pewien rodzaj bałaganu i niespójności w narracji.

Doktorant we wstępie do rozdziału 2 definiuje pojęcie kosztów, a dalej w odrębnym podrozdziale 2.1 skupia się na jego istocie czy też ich klasyfikacji, a dalej podrozdział 2.4.1 również poświęcony jest klasyfikacji kosztów. Podsumowaniem klasyfikacji kryteriów kosztów powinna być tabela, w której przedstawione zostałyby ich kryteria oraz krótka charakterystyka. Tę problematykę Doktorant mógłby ująć w jednym podrozdziale i wtedy sam rozdział byłby bardziej przejrzysty.

To samo dotyczy zakresu rozważania o istocie zarządzania kosztami. Już we wstępie do rozdziału Doktorant przytacza definicje zarządzania kosztami, a potem temu zagadnieniu poświęca podrozdziały 2.5 i 2.6. Poza tym te dwa podrozdziały mogłyby być połączone bez uszczerbku dla treści, a tak zaburzają strukturę pracy – podrozdział 2.5 liczy tylko niecałe dwie strony.

Rozdział 3 pt. *Koncepcja pomiaru i zasady ustalania efektywności ekonomicznej* skupiony jest na przedstawieniu rozumienia i definiowania efektywności ekonomicznej przedsiębiorstwa, jej pomiaru oraz w konsekwencji wyboru mierników i wskaźników do jej oceny. Brak zdefiniowania tego pojęcia przez Doktoranta w praktyce wykluczałaby budowę modelu efektywności kosztowej i przeprowadzenia badań oraz jego przeprowadzenia i przedstawienia wniosków. Można przyjąć, że **niezbędny cel cząstkowy, jakim jest stworzenie niniejszej koncepcji, został przez Doktoranta osiągnięty.**

Niemniej w niniejszym rozdziale brakuje analizy studium przypadków w zakresie poprawy efektywności działalności przedsiębiorstwa w różnych jego obszarach. W szczególności samej produkcji. Natomiast w tabeli 9 powinny być podane źródła cytowanych pojęć.

W rozdziale 4 pt. *Poziom i struktura kosztów operacyjnych a efektywność kosztowa przedsiębiorstw przemysłu spożywczego* Doktorant przechodzi do części empirycznej pracy. Omawia kształtowanie się i ocenę wybranych wskaźników poziomu i struktury kosztów operacyjnych oraz tendencję kształtowania się efektywności kosztowej.

W pierwszej części (podrozdziały 4.1.1 - 4.1.3) Doktorant przedstawił kształtowanie się wskaźników poziomu i struktury kosztów operacyjnych w zależności od:

- rodzaju oraz skali działalności przedsiębiorstw,
- rentowności operacyjnej aktywów oraz rentowność kapitałów własnych,
- efektywności kosztowej według kryterium rentowności operacyjnej aktywów oraz rentowności kapitałów własnych.

W drugiej części (podrozdziały (4.2.1-4.2.4) Doktorant przedstawił ocenę wpływu zmian wskaźników poziomu i struktury kosztów operacyjnych na efektywność kosztową według kryterium rentowności operacyjnej aktywów i kapitałów własnych. Badana była dynamika zmian poziomu i struktury kosztów operacyjnych oraz efektywności kosztowej przedsiębiorstw:

- według rodzaju ich działalności,
- pogrupowanych odpowiednio do wartości przychodów ogółem,
- pogrupowanych odpowiednio do poziomu rentowności operacyjnej aktywów,
- pogrupowanych odpowiednio do poziomu rentowności kapitałów własnych.

Celem niniejszego podrozdziału (4.2) było ustalenie zależności efektywności kosztowej od zmian poziomu i struktury kosztów operacyjnych w kilku następujących po sobie cyklach zmian. **Stwierdzenie zależności rentowności operacyjnej aktywów i kapitałów własnych od zmian wskaźników poziomu i struktury kosztów operacyjnych było potwierdzeniem zależności efektywności kosztowej od zmian tych wskaźników.**

Zwieńczeniem niniejszego rozdziału było badanie tendencji kształtowania się efektywności kosztowej określonej według kryterium rentowności operacyjnej aktywów i kapitałów własnych a dynamiką zmian poziomu kosztów operacyjnych i ich struktury.

Analiza i wnioski zostały przeprowadzone prawidłowo zgodnie ze wcześniejszą przygotowaną koncepcją modelu badania efektywności kosztowej oraz wyboru odpowiednich wskaźników i mierników. Doktorant w swoich analizach również posiłkował się literaturą, która wskazywała na czynniki mające wpływ na wartości przyjętych do badań wskaźników. Przedstawione wnioski są istotną częścią przeprowadzonego badania jak i osiągnięć Doktoranta. Wnioski z analizy mogą być wykorzystywane do porównań sektorowych tej branży z uwzględnieniem funkcjonujących modeli biznesowych i strategii działania.

Niemniej szkoda, że Doktorant nie zrobił syntetycznych wniosków z przeprowadzonych badań po poszczególnych podrozdziałach tj. 4.1, 4.2 i 4.3 lub na końcu rozdziału tak, jak to zrobił w rozdziale 5. Zapewne praca zyskałaby na przejrzystości i wyeksponowałyby osiągnięcia Doktoranta. Również takie podsumowanie mogłoby być wskazówką aplikacyjną dla kadry zarządzającej przedsiębiorstwem.

W rozdziale 5 pt. *Poziom kosztów operacyjnych i ich struktura rodzajowa a efektywność kosztowa w opiniach zarządzających przedsiębiorstwami* Doktorant przedstawił analizy opinii na podstawie deklarowanych przez zarządzających przedsiębiorstwami przesłanek podejmowania decyzji dotyczących zarządzania kosztami, związku stosowanego typu polityki

kosztowej ze skalą działalności i efektywnością kosztową oraz przewidywanych kierunków zmian w tej polityce. Rozdział ten można uznać wręcz za kluczowy niniejszej pracy w kontekście użyteczności badań dla zarządzania przedsiębiorstwem, w tym jego zarządzania kosztami. Temu powinny w szczególności służyć badania naukowe.

W podrozdziale 5.1 Doktorant przedstawił badania dotyczące przesłanek podejmowania decyzji dotyczących zarządzania kosztami, jakimi kierują się zarządzający w sektorze spożywcym w kontekście społecznym i merytorycznym. Celem tych badań było ustalenie wpływu na sposób postępowania z kosztami ze względu na pełnioną funkcję w organizacji przez interesariuszy. Badano również wpływ na podejmowane decyzje ze względu na ich wiedzę, umiejętności i nawyki oraz nastawienie do kosztów, przychodów, wydajności i zysku.

Jest to jedna z najbardziej interesujących merytorycznie części pracy Doktoranta. Przedstawiono w tej części czym się kierują zarządzający, czy też z jakich narzędzi zarządzania kosztami korzystają, w swojej pracy podczas podejmowania decyzji w zakresie zarządzania kosztami przedsiębiorstwa. Na pewno są to interesujące badania w kontekście zarządzania przedsiębiorstwami w branży spożywczej.

Niestety analiza statystyczna ankiet nie pokazała przyczyn takiego stanu rzeczy w badanych przedsiębiorstwach. Narzędzia statystyczne, mniej lub bardziej wysublimowane, nie odpowiedzą na takie pytania i to jest wada tego typu badań. **Czy zatem Doktorant na podstawie pogłębionych badań, jeśli przy tej okazji je prowadził, mógłby przedstawić przyczyny tego zjawiska?** Zwłaszcza w kontekście pojawiających się „polecen właścicielskich, tzw. intuicji” (s. 183 i tabela 50), a twardymi narzędziami zarządzania kosztami np. budżety, kalkulacje cen i kosztów, czy też braku analiz relacji przychodów i kosztów oraz w zakresie efektywności ekonomicznej (s. 206).

Podrozdział 5.2 dotyczył badania przyjętych polityk kosztowych przez zarządzających w aspekcie efektywności kosztowej przedsiębiorstw. Polityka kosztowa to według Doktoranta sposób postępowania z kosztami, kształtujący produktywność, która stanowi o efektywności kosztowej przedsiębiorstwa (s. 194). Analiz odpowiedzi osób zarządzających dokonano z punktu widzenia związków przyczynowo-skutkowych stosowanych sposobów postępowania w zakresie kosztów i przychodów z efektywnością kosztową przedsiębiorstw. W badaniach przedstawionych przez Doktoranta zwraca szczególną uwagę grupa przedsiębiorstw o największym OROA z występującą polityką *skuteczności operacyjnej*, nastawioną na efektywność techniczną z optymalną proporcją działań. Ten typ polityki kosztowej po wprowadzeniu optymalnej proporcji cen nakładów, mógłby umożliwić tej grupie przedsiębiorstw osiągnięcie wysokiej efektywności kosztowej.

W dalszej części rozdziału omówiono czynniki wpływające na kierunki zmian w polityce zarządzania kosztami w przedsiębiorstwach (podrozdział 5.3), w tym szczególności omówienia czynników dotyczących obniżenia kosztów ich działalności. Z punktu widzenia badań również interesujące byłoby przedstawienie studium przypadku w zakresie obniżenia kosztów i ich skutków na przykładzie wybranego przedsiębiorstwa. Doktorant pisze, wspierając się też literaturą, że obniżka kosztów może spowodować wręcz efekt zwiększenia kosztów działalności przedsiębiorstwa lub innych pozycji kosztowych (s. 209).

Rozdział ten wieńczy podsumowanie przeprowadzonych badań w zakresie powiązań polityk kosztowych z efektywnością kosztową przedsiębiorstw.

Ta część pracy, tj. rozdział 5, w ocenie Recenzenta wydaje się zdecydowanie bardziej interesująca i użyteczna z punktu przeprowadzonych w pracy samych badań i wniosków, jak i dla praktyki gospodarczej, niż rozdział 4 ze względu na przedstawione czynniki wpływające na podejmowane decyzje w zakresie zarządzania kosztami badanych przedsiębiorstw. One mają istotny wpływ na rzeczywiste zarządzanie przedsiębiorstwem. Przeprowadzone badania i analizę wyników można wręcz potraktować jako wskazówki do dalszych badań dotyczących efektywności kosztowej przedsiębiorstwa. Nie tylko w branży spożywczej, co jest istotnym wkładem własnym Doktoranta.

Uwagi krytyczne rozprawy doktorskiej

Generalnie po przeczytaniu pracy odczuwa się pewien niedosyt w zakresie wykorzystania badań dotyczących przełożenia ich do działań o charakterze operacyjnym związanych ze zwiększeniem efektywności kosztowej przedsiębiorstwa. Zabrakło syntetycznego opisu wskazówek jak przełożyć przeprowadzone badania (w szczególności w rozdziale 4) do konkretnego przedsiębiorstwa, aby zwiększyć czy też planować i kontrolować koszty przedsiębiorstwa czy też zarządzać posiadaniem potencjałem produkcyjnym.

W pracy brakuje rozdziału, czy też przynajmniej podrozdziału, dotyczącego zarządzania potencjałem produkcyjnym przedsiębiorstwa, w tym jego czynników, które mają wpływ na zwiększenie efektywności kosztowej przedsiębiorstwa np. organizacji produkcji, poziomu wykorzystania maszyn, sposobów pomiaru i ewidencji kosztów działalności produkcyjnej itp. Tych aspektów w pracy zdecydowanie zabrakło. Zwłaszcza, że Doktorant zwraca na te czynniki uwagę w pracy (np. s. 79, s. 96, s. 98, s. 201). Przy czym należy wziąć pod uwagę beużyteczność metod statystycznych i ekonometrycznych w praktyce działalności operacyjnej przedsiębiorstwa w aspekcie poprawy efektywności wykorzystania zasobów. Co najwyżej te narzędzia mogą wskazywać na pojawiające się zjawisko, ale nie dotyczy to konkretnych przyczyn występujących w przedsiębiorstwie np. zwiększonych kosztów pracy linii

produkcyjnej, złej organizacji procesu produkcyjnego. Te zagadnienia mogłyby być częścią rozważań rozdziału 3.

W pracy również brakuje studiów przypadków w zakresie zarządzania kosztami i efektywności kosztowej przedsiębiorstwem. Byłoby to znamienitym czynnikiem wzbogacającą samą pracę jak i wnioski z badań.

Konkluzja oceny recenzowanej rozprawy doktorskiej

Uważam, że rozprawa doktorska mgra Roberta Romana Stolarskiego stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz wykazuje pogłębioną wiedzę teoretyczną Kandydata w dyscyplinie naukowej ekonomia i finanse, jak i umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Stwierdzam, że recenzowana rozprawa doktorska mgra Roberta Romana Stolarskiego pt. „Oddziaływanie zmian w poziomie i strukturze kosztów operacyjnych na efektywność kosztową przedsiębiorstw przemysłu spożywczego” w pełni odpowiada ustawowym wymogom określonym dla rozpraw doktorskich. Wnoszę zatem o dopuszczenie jej do publicznej obrony.

Roman Kuliński